

**Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj, n. o.
15. ročník EUSTORY 2019/2020**

**Božie muky
Príbeh malej architektonickej stavby v kontexte udalostí miesta a života
miestnych obyvateľov**

Ekumenické Medzany

**Vypracoval: Slavomír Harčár , Tobiás Miško
Trieda: 4. B, Spojená škola, Ľ. Podjavorinskej 22, Prešov
Šk. rok: 2020/2021
Konzultant: Mgr. Slávka Vaníková**

Obsah

Úvod.....	3
Medzany	4
Kaplnka svätého Jána Nepomuckého (1).....	5
Evanjelická zvonica (2).....	6
Kríž pri rímskokatolíckom kostole (3).....	7
Kríž pred rímskokatolíckym kostolom (4).....	8
Kríž v intraviláne obce (5).....	8
Kríž na cintoríne (6).....	9
Kríž na evanjelickom a. v. cintoríne (7).....	9
Kríž na ceste do Župčian (8)	10
Kríž z obdobia Rakúsko - Uhorska (9)	10
Kríž Nižný Počkaj (10)	11
Záver	11

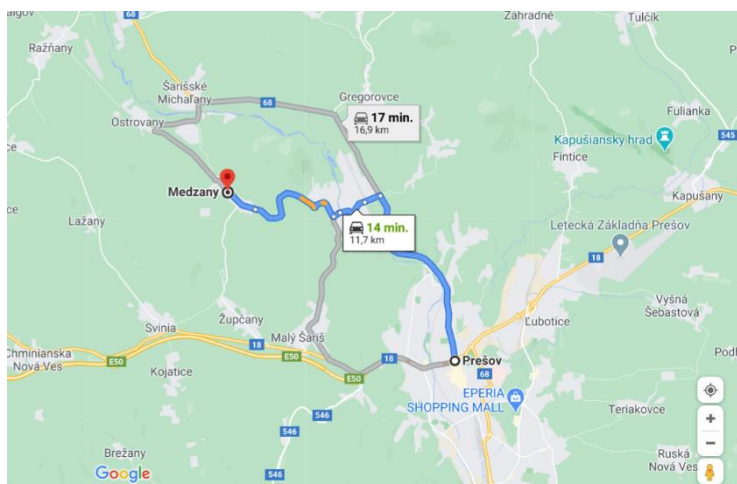
Úvod

Zmapovať sakrálne pamiatky – Božie muky v našej obci je zaujímavá i veľmi potrebná aktivita. Keď sme sa do tejto výskumnej písomnej práce pustili, ostali sme sami prekvapení, koľko krízov v Medzanoch máme. Sme spolužiaci už štvrtý rok a táto bádateľská činnosť nás oveľa viac zblížila, ako školské lavice.

Práca začína stručnou históriou obce, od ktorej sa odvíja 10 sakrálnych pamiatok v obci. Fotodokumentácia je autentická a nachodili sme sa skutočne dosť.

Nepodarilo sa nám vyhľadať literárne pramene, ani dozvedieť sa príbehy krízov od konkrétnych obyvateľov. No na všetkých sú čitateľné texty, ktoré vypovedajú o myšlienke, či úmysle stavby.

Vzhľadom na pestrosť náboženského vyznania obyvateľov obce Medzany naša práca bude prínosom pre všetkých.



Medzany

Medzany sú obec na Slovensku v okrese Prešov. V Medzanoch žije približne 940 obyvateľov. Žijú tu príslušníci rímskokatolíckej cirkvi, evanjelickej, Cirkvi bratskej a iných. Obec sa rozprestiera v Šarišskom podolí na strednom toku rieky Torysy. Charakteristickú panorámu chatára obce tvorí Šarišský hradný vrch.

V rokoch 1918-1938 sa z obce vysťahovalo 13 občanov za prácou, hlavne do Ameriky. Reemigranti prinášali do obce nielen iný spôsob života, ale niekedy aj iné náboženstvo. Tak tomu bolo v prípade Českobratskej jednoty. Jej rozširovateľom bol reemigrant Andrej Zrivka, pôvodne kajčír a Vacek. (in: <https://www.obecmedzany.sk/>)

V roku 1921 mali Medzany 513 obyvateľov a 104 domov. Z konfesijného hľadiska bolo v obci 302 rímsko-katolíkov, 189 evanjelikov a. v., 12 grécko-katolíkov, 9 židov a 1 obyvateľ, u ktorého sa viera neuvádza. (in: <https://www.obecmedzany.sk/-historia>) V súčasnosti má rozlohu 7 km² a 940 obyvateľov. (Tab.z r. 2011 – Sčítanie obyvateľov, domov a bytov)

Medzany
SODB 2011

TAB. 118 Obyvateľstvo podľa pohlavia a náboženského vyznania

Náboženské vyznanie	Muži	Ženy	Spolu
Medzany			
Rímskokatolícka cirkev	264	241	505
Gréckokatolícka cirkev	6	6	12
Pravoslávna cirkev	4	4	8
Evanjelická cirkev augsburského vyznania	63	74	137
Evanjelická cirkev metodistická	1	2	3
Apoštolská cirkev	2	3	5
Cirkev bratská	5	13	18
Bez vyznania	7	10	17
Iné	1	0	1
Nezistené	15	14	29
Spolu	368	367	735

Neveľká obec s bohatou históriou a nádhernou panorámou, ktorá dýcha históriou i súčasnosťou zároveň. Nachádza sa tu niekoľko sakrálnych stavieb, vrátane kostola Všetkých svätých, ktorý bol postavený na mieste bývalého kláštora v roku 1330 a počas svojej existencie

bol niekoľkokrát rekonštruovaný a z kapacitných dôvodov prestavovaný. Hrdo patrí medzi naše národné kultúrne pamiatky.

Aj keď je sakrálnou dominantou obce spomínaný kostol, obec má viacero významných a zaujímavých objektov, ktoré zaiste upútajú pozornosť mnohých jej návštevníkov. Sú roztrúsené po celej obci, a tak prechodom obcou je nemožné niektoré z nich zazrieť. História aj nedávna minulosť zanechala v obci tieto pamiatky:



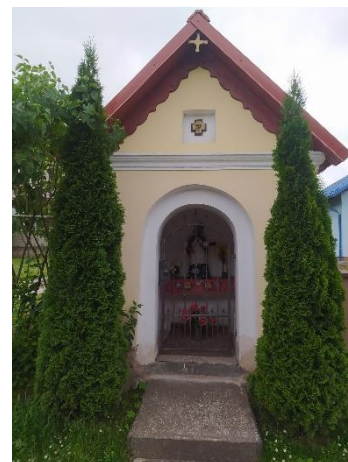
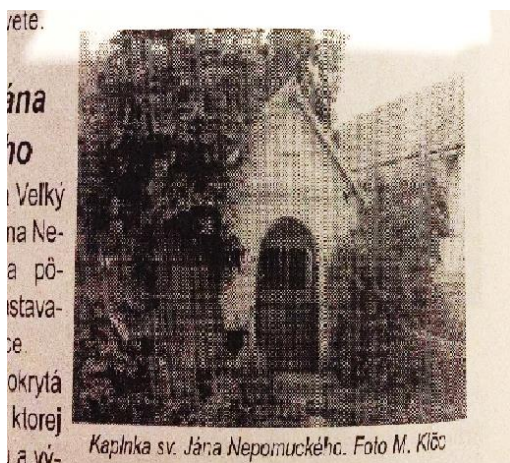
1. Kaplnka sv. Jána Nepomuckého
2. Evanjelická zvonica
3. Kríž pri rímskokatolíckom kostole
4. Kríž pred rímskokatolíckym kostolom
5. Kríž v intraviláne obce
6. Kríž na cintoríne
7. Kríž na evanjelickom cintoríne
8. Kríž na ceste do obce Župčany
9. Kríž z obd. Rakúsko - Uhorska
10. Kríž Nižný Počkaj

Kaplnka svätého Jána Nepomuckého (1)

Medzi najvýraznejšie spomedzi týchto dominant patrí kaplnka sv. Jána Nepomuckého z druhej polovice 19. storočia, postavená pri ceste smerom na Veľký Šariš. Pôvodne sa nachádzala v nezastavanej časti - extraviláne. Jednoduchá stavba pokrytá novou škridľou, v priečelí ktorej je murovaný štít s rímsou a výklenkom. Klenba kaplnky je baňatá. Vchod má tvar vysokého oblúka.

Interiér kaplnky tvorí jednoduchá oltárik s drevenou sochou sv. Jána Nepomuckého a večné svetlo. Svätec je zobrazený ako kanonik s biretom, krížom a martýrskou palmou. Po stranách boli pôvodne umiestnené obrazy – reprodukcie Panny Márie a Ježiša Krista. Keďže je kaplnka neustále vystavená poveternostným vplyvom, obrazy boli z kaplnky odstránené, aby nedošlo k ich poškodeniu.

Kaplnka prešla niekoľkými rekonštrukciami a miestny obyvatelia, ktorí ju pravidelne udržiavajú sú na ňu právom hrdí.



Je postavená vo vyšnom konci a povráva sa, že pri povodni v obci bola voda až po kaplnku, čo je celkom nereálne keďže Medzany ležia šikmo na kopci a kaplnka je na vyšnom konci obce, pôvodne bola v nezastavanej časti obci.. Vo vnútri kaplnky sa nachádza drevená socha sv. Jána Nepomuckého neskôr nahradená novšou sochou spolu s večným svetlom. sv. Ján Nepomúcky je patrónom mlynárov, pltníkov, lodníkov a spovedníkov. Z kaplnky boli odcudzené sochy (2010) vandalmi. Stavba bola zrenovovaná v roku 2016.

Evanjelická zvonica (2)

Pôvodne drevená jednoposchodová stavba so štvorcovým pôdorysom a stanovu strechou s krížom. V priestore zvonov sú v latkovom obložení zvukové otvory v tvare vysokého oblúka. Zvonica stojí v areáli bývalej evanjelickej školy, dnes evanjelickeho kostola a.v. Vo zvonici sú umiestnené dva zvony zdobené reliéfmi (postava s knihou, ruže v trní, kalich a rokaje). Na každom zvone je citát z Nového zákona, datovanie a miesto uliatia.

Na zvone od cesty je nápis:

HRAD PREPEVNÝ JEST PÁN BUH NÁŽ
Budiž verný až do smrti, a dámt'
Korunu života.
1926 Zjav 2,10
ULIALA ZVONOLEJÁRNA V PREŠOVE
COM 5081

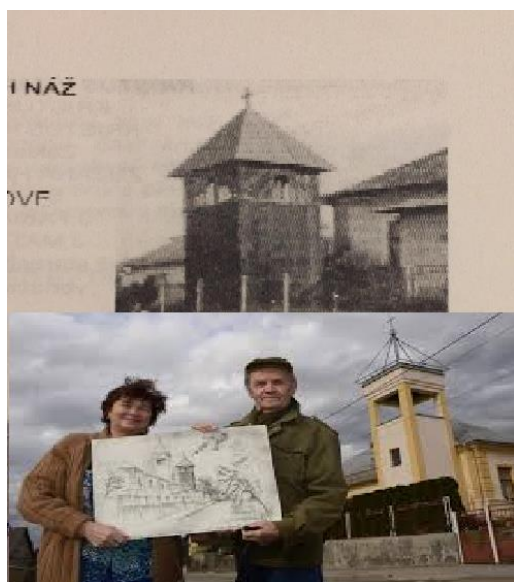
Na druhom zvone je nápis:

BOŽE BUĎ TEBECHVÁLA
1926
ULIALA ZVONOLEJÁRNA
V PREŠOVE COM 5082
JEST A KDOŽ V LASCE...(J 2,5)

Tieto zvony sú súčasťou zvonice dodnes, z historickej dokumentácie, ale aj z nápisov na zvonoch je zrejmé, že boli uliaté v roku 1926 v Prešove, v Grossmannovej zlievarne.

Zvony sa rozozvučia manuálne potáhovaním hrubých povrazov, každý deň trikrát v pravidelnom čase. Ohlasujú aj úmrtie miestnych obyvateľov a aj keď je do kaplnky potrebné chodiť pravidelne v každom počasí, mnoho rokov ich zakaždým rozozvučí medzančan Ján Kušnír. Zaujímavosťou, či azda osudom je, že manželka zvonára Jána je dcérou niekdajšej slúžky, siroty z evanjelickej školy, ktorá kedysi na týchto zvonoch pravidelne zvonila.

Teraz v roku 2020 je to veľká osvietená stavba s krásnym dvorom. Manželia Kušnírovci chodia na zvonice ručne zvoniť až dodnes už vyše 70 rokov.(viď obr.)



Zvonica prešla rekonštrukciou a dnes svojim vzhľadom upúta pozornosť predovšetkým po zotmení, keď jej nevtieravé modré svetlo žiari zo stredu obce, kde je umiestnená, po oba konce obce. V nočných hodinách jej modrý svit teda vidieť v celej obci.

(in: <https://www.vtedy.sk/medzany-v-obci-maju-lokalitu,-ktoru-volaju-medzi-medze>)

Kríž pri rímskokatolíckom kostole (3)

Po ľavej strane za presbytériom rímskokatolíckeho kostola Všetkých Svätých stojí kamenný kríž. Spodnú časť kríža tvoria stupne s podstavcom štvorcového pôdorysu ukončeného rímsou, na ktorej je kríž s liatinovou plastikou Ukrižovaného. Na podstavci je rok zhotovenia kríža 1852.

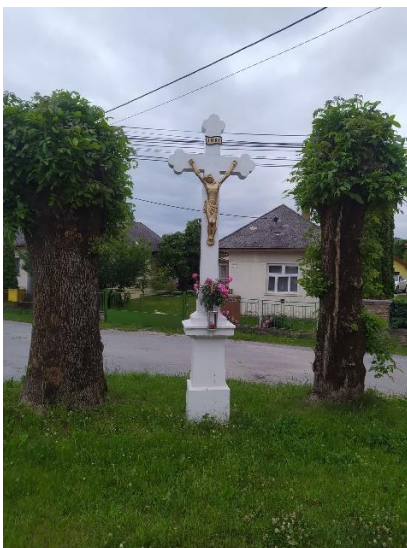


Kríž pred rímskokatolíckym kostolom (4)

Pred vežou rímskokatolíckeho kostola Všetkých Svätých stojí druhý jednoduchý železný kríž s liatinovu plastikou Ukrižovaného. Kríž pochádza z druhej polovice 20. Storočia. Rok zhotovenia kríža je 1852 a bol odstránený v roku 2016. Dôvody odstránenia sú rôzne, a nevieme, ktoré sa zakladajú na pravde. Na jeho mieste pred kostolom je Madona s dieťaťom.(obr. vpravo)

Kríž v intraviláne obce (5)

Pri ceste smerom na Veľký Šariš stojí kamenný kríž, ktorý sa pôvodne nachádzal v ešte nezastavanej časti - extraviláne obce. Spodnú časť kríža tvorí stupňovitá päťka s podstavcom a rímsou, na ktorej je kríž s kiatinovou plastikou Ukrižovaného. Kríž stojí na mieste staršieho dreveného kríža. Na podstavci je nápis:



**KRISTUS VITAZI
KRISTUS PANUJE
KRISTUS ROZKAZUJE**

Zakladateľka
ZUZANA HAMBOROVÁ
Starostlivosťou

J. FABIAN, J. MATIU
J. MATIU, L. MATIU
Tiež starostlivosťou medzi
Veriacich obnovený

R. 1946

Križ na cintoríne (6)

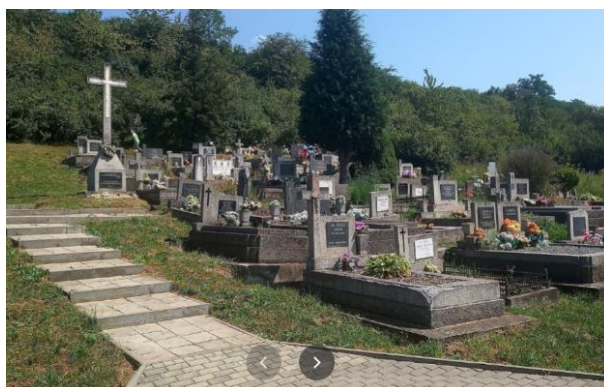
Vpravo na voľnej ploche cintorína stojí križ zhotovený z umelého kameňa. Spodnú časť križa tvorí päťka s podstavcom štvorcového pôdorysu zakončeným profilovanou rímsou, na ktorej je križ s liatinovou plastikou Ukrižovaného. Na podstavci je nápis:

Svätá s spasiteľná je
Mišlenka za mŕtvych se
Modlit: aby od hriechu
Oslobodeni boli
Zakladateľ:
VALENT LEŠKO
MCMXX

Križ na evanjelickom a. v. cintoríne (7)

Oproti vchodu na evanjelickom cintoríne stojí križ zhotovený z umelého kameňa. Spodnú časť križa tvorí podstavec štvorcového pôdorysu ukončený kónusom s rímsou, na ktorej stojí križ kombinovaný s bielym mramorom. Na križi je osadená čierna mramorová tabuľa s nápisom:

JA SOM VZKRIESENIE A ŽIVOT
KTO VERÍ VO MŇA, BUDE ŽIŤ, AJ
KEĎ BY UMREL...
J 11,25
DRAHÝM RODÁKOM NA SLÁVU
BOŽIU
VENUJE RODINA VIKTORA
KUŠNÍRA Z PREŠOVA
1989



Križ na ceste do Župčian (8)

Po ľavej strane cesty do Župčian stojí križ hotovený z umelého kameňa. Na betónovom podstavci obdĺžnikového pôdorysu stojí stupňovitý podstavec križa štvorcového pôdorysu ukončený profilovanou rímsou. Na rímse je križ s liatinovou plastikou Ukrižovaného. Aj tento križ stojí na mieste, kde pôvodne stál starý drevený križ.



NA ČEŠŤ A CHVALU
BOŽIU
DAL POSTAVIŤ
V ROKU 1911
JÁN MARCINČIN
OBNOVENÝ V ROKU
1979

Križ z obdobia Rakúsko - Uhorska (9)

Na kraji štátnej cesty do Ostrovian stojí kamenný križ. Spodnú časť križa tvorí členený podstavec ukončený rímsou, na ktorej stojí križ s liatinovu plastikou Ukrižovaného. Na podstavci je zle čitateľný nápis v maďarčine:

Klen dievo...
Allitalla
ORSULYÁK JÁNOS
Meghalt Amerikulum
1907 Jul 30



Kríž Nižný Počkaj (10)

V extraviláne obce nad evanjelickým cintorínom v polohe Nižný Počkaj stojí drevený kríž. Jednoduchý kríž s plechovou podobou Ukrižovaného. Má ramená kryté plechovou oblúkovitou striežkou. Na podstavci je upevnená tabuľka s nečitateľným nápisom. Okolo kríža je kovová ohrada. Kríž pochádza z konca 19. storočia a je teda najstarším krížom v obci.



Záver

Toľko krížov v pomerne malej obci. Priveľa, málo a či akurát? Povedal by som, že pomerne dosť, ak vezmeme do úvahy, že napríklad v roku 1921 mali Medzany len 513 obyvateľov a 140 domov. Teda v období, kedy ľudia tieto kríže, kaplnku, či zvonice stavali. Zanechali nám dedičstvo, nad ktorým sa žiada na chvíľu zastaviť sa a zamyslieť. Nestavali totiž žiadne honosné stavby, ale jednoduché sakrálné. Dá sa teda predpokladať, že na území obce majú kresťania dlhú históriu a spomínané pamiatky vznikali z vďaky k Bohu, s prosbou o pomoc a či azda preto, aby sme nikdy nezabúdali na Božie muky.